

İDARİ YAPILANMALARDA DAİR HUKUKİ DÜZENLEMELER

Özet

Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1923 yılından 2013 yılına kadar Türkiye'de gerçekleşen il ve ilçe kurulmaları hakkında bilgiler verilmektedir. 1923 yılında 71 il varken, bu sayının hangi değişikliklerle 2013 yılında mevcut olan 81 sayısına uğraştığı ile ilgili ayrıntılar aktarılmaktadır. Benzer şekilde yine başlangıçta 326 olan ilçe sayısı da 2013 yılına gelindiği 850'ye çıktığı görülmektedir. Bu çalışmada ayrıca yüzyıla yakın bir dönemde il ve ilçe sayılarındaki artışın nedenleri üzerinde de durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İl, İlçe, İdari Yapılanma, Değişiklik, Ortadan Kaldırma.

LEGAL REGULATIONS ON ADMINI- STRATIVE STRUCTURES

Abstract

In this study, information about the establishment of provinces and districts in Turkey from the establishment of the Republic of Turkey in 1923 until 2013 is given. While there were 71 provinces at the beginning of the Republic in 1923, details are given about how this number of provinces reached the current number of 81 in 2013. Similarly, it is seen that the number of districts, which was 326 at the beginning, increased to 850 in 2013. This study also focuses on the reasons for the increase in the number of provinces and districts during almost a century.

Key words: Province, District, Administrati-

ULUSLARARASI TÜRK
DÜNYASI ARAŞTIRMA-
LARI DERGİSİ
INTERNATIONAL
JOURNAL OF TURKISH
WORLD STUDIES
CİLT 5 / SAYI 1 / OCAK
2022

Sorumlu Yazar
Corresponding Author
Hasan Çağrı ŞAŞMAZ

Bilim Uzmanı, Avukat,
Atılım Üniversitesi,
cagri386@hotmail.com)

Gönderim Tarihi
Received
28.12.2021

Kabul Tarihi
Accepted
18.01.2022

Atf
ŞAŞMAZ, Hasan Çağrı
(2022). "İdari
Yapılanmalara Dair
Hukuki Düzenlemeler",
*Uluslararası Türk
Dünyası Araştırmaları
Dergisi*, (5/1), 53-72.

ARAŞTIRMA MAKALESİ
RESEARCH ARTICLE

ve Structure, Change, Abolition.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurulduğu 1920 yılından günümüze yani 2020 yılında kadar geçen 100 yıl zarfında Türkiye'de idari anlamda birçok değişiklikler meydana gelmiştir. Bu anlamda yeni birçok il ve ilçeler kurulmuş, bazen de kurulu olan bazı il ve ilçeler ortadan kaldırılmıştır. Türkiye'de il ve ilçe kurulması Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve 1949 tarih ve 5442 sayılı “*İl İdaresi Kanunu*”na göre yapılabilmektedir. Bu kanuna göre il ve ilçelerin kurulması ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden çıkarılan kanunlarla gerçekleşebilmiştir. İlçenin altı olan idari birimlerle (bucak, köy ve mezralar) ilgili düzenlemeler konusunda ise TBMM'den kanun çıkarılmasına gerek duyulmamıştır. Bu değişiklik ve düzenlemeler ilgili talepler, ilgili vilayetin il idare kurulu, il genel meclisi ve vali görüşü ile birlikte ele alınıyor ve sonra da İçişleri Bakanlığı'na gönderiliyor; işleri bakanı, başbakan ve cumhurbaşkanının üçlü onayı ile talep sonuçlandırılıyordu (Sencer, 1986: 290-291).

İdari yapılanmalarla ilgili ilk düzenleme 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu (Anayasası) nda geçmektedir. 1921 tarihli ve 85 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 10. maddesinde “*Türkiye coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet nokta-i nazarından vilayetlere, vilayetler kazalara ayrılmış olup kazalar da nahiyelerden oluşur*” denilmektedir (Sencer, 1986: 100-101). 1924 Anayasası'nda ise mahalli idarelerin teşkili 89. madde ile açıklanmaktadır. Bu maddede de 1921 Anayasası'nın 10. Maddesindeki şekli ile aynen tekrar edilmiştir (Kanunlar Dergisi¹, C. I: 89-91 ve C. II: 365-372; Sencer, 1986: 104-105). 1921 Anayasası'na göre Osmanlı döneminde mevcut olan sancak veya mutasarrıflıklar ortadan kaldırılmış, sadece vilayet, kaza, nahiye ve köy birimleri kalmıştır. Bu maddeler ile daha önce mevcut olan vilayetler ile bu vilayetlere bağlı sancaklar ya da müstakil olarak idare edilen sancakların hepsi birer vilayet haline dönüştürülmüşlerdir. Ancak uygulamada yönetimde sancakların varlığı bir müddet daha devam etmiştir. 1920 ile 1924 yılları arasında ülkenin içinde bulunduğu hassas durum yani Milli Mücadele nedeniyle pek çok konu net olmayıp karışık bir durumdaydı. Bundan idari yapı da

¹ *Kanunlar Dergisi* bundan sonra KD olarak gösterilecektir.

payını almış gözükmektedir. Nitekim sancak birimi isim olarak 1921 ve 1924 Anayasalarında söz edilmezken fiili anlamda birim olarak 1923 yılı sonunda bile var olmaya devam ettikleri görülmektedir. Büyük olasılıkla sancak birimi, 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile ortadan kalkmış olmalıdır (Şaşmaz, 2014: 2; Tosun, 1970; Gözübüyük, 2020; Giritli, 1991; Yıldırım: 103-104).

1920 yılında Türkiye’de 71 vilayet varken bu sayı Kars, Ardahan ve Artvin’in 1921 yılında katılımı ile 74’e çıkmıştır (Gözübüyük, 1972: 103-104). Dolayısıyla 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu sırada 74 il ve 326 adet de ilçe bulunmaktaydı. İl sayısı, 30 Mayıs 1926 tarihli ve 877 sayılı kanunla Üsküdar, Beyoğlu, Çatalca, Gelibolu, Ardahan, Muş, Derim, Genç, Siverek, Ergani ve Kozan isimli 11 ilin ilçeye dönüştürülmesi ile 63’e düşmüştür. 2 Haziran 1929 tarih ve 1509 sayılı kanunla Bitlis ilçe ve Muş da il haline dönüştürülmüştür. 1933 yılında da 2197 sayılı “*Bazı Vilâyetlerin İlgası ve Bazılarının Birleştirilmesi Hakkındaki Kanun*” ile Aksaray, Cebel-i Bereket, Artvin, Şebinkarahisar ve Hakkari İleri ilçe seviyesine indirilmiştir. Bu dönemde il bazında yapılan değişikliklerden bir diğeri de Mersin ve İçel illerinin birleştirilerek İçel adı altında tek bir il yapılmasıdır. Yine Artvin ve Rize İleri birleştirilerek Çoruh adıyla il haline getirilmiştir. Bu değişikliklerle birlikte Türkiye genelindeki toplam il adedi 57’ye inmiştir (KD, C. 12: 339-341).²

25 Aralık 1935 tarih ve 2885 sayılı “*Yeniden 9 Kaza ve 5 Vilâyet Teşkili Hakkındaki Kanun*” ile Çoruh İli kalkmış ve bu ilin yerine Artvin İli kurulmuştur. Yine bu kanunla Hakkari, Bitlis, Bingöl ve Tunceli il şekline dönüştürülmüşlerdir. Böylece il adedi 62 olmuştur (KD, C. 16: 117-127). Hatay’ın 1939 yılında Türkiye’ye yeni bir il olarak katılımı ile 7 Temmuz 1939 tarihinde çıkarılan 3711 sayılı “*Hatay Vilâyeti’nin Kurulmasına Dair Kanun*” ile Hatay il olmuş ve bu il ile birlikte toplam il sayısı 63’e ulaşmıştır (KD, C. 20: 957-979). 63 ilden oluşan idari dağılım 1953 yılına kadar aynen devam etmiştir. 1953 yılında 9 Temmuz 1953 tarih ve 6129 sayılı “*Yeniden Bir Vilâyet*

² Bunlardan en önemlisi de TODAİ tarafından yayınlanan *Türkiye’nin İdari Taksimatı*, Ankara, 1961 isimli çalışmadır.

ve 4 Kaza Kurulması Hakkındaki Kanun” ile Kütahya Vilayeti’ne bağlı Uşak Kazası il haline dönüştürülmüştür (KD, C. 35: 859-868).

Kurulan bu illerin çoğu, Osmanlı döneminde buldukları eyalet, sancak veya livalarına hem isim olarak benzemekte, hem de kapsadıkları alan ve idari birimler olarak onlara karşılık gelmektedir. Yeni il kurulmasının ilerleyen yıllarda da önceki yapılarına uygun ve uyumlu olacak şekilde devam ettiği görülmektedir (Payaslıoğlu, 1966: 18-19).

1954 yılında kabul edilen “6418 sayılı Malatya Vilâyeti’ne Bağlı Adıyaman Kazası’nda Adıyaman Adıyla Yeniden Bir Vilâyet Kurulması Hakkındaki Kanun” ile Adıyaman (KD, C. 37: 14-18)³; 6419 sayılı “Kocaeli Vilâyeti’ne Bağlı Adapazarı Kazası’nda Sakarya Adıyla Yeniden Bir Vilâyet Kurulması Hakkında Kanun” ile Sakarya (KD, C. 37: 19-23); 6429 sayılı “Kırşehir Vilâyeti’nin Kaldırılması’na ve Nevşehir Kazası’nda Nevşehir Adıyla Yeniden Bir Vilâyet Kurulması’na Dair Kanun” ile Nevşehir il haline getirilmiş, fakat bu kanun ile Kırşehir Vilayeti de kaza seviyesine düşürülmüştür. Bu düzenleme sonrasında 1954 yılında vilayet sayısı 66’ya yükselmiştir (KD, C. 37: 50-53).⁴

12 Haziran 1957 tarih ve 7001 sayılı “Nevşehir Vilâyeti’ne Bağlı Kırşehir Kazası’nda (Kırşehir) Adıyla Yeniden Bir Vilâyet Kurulması Hakkındaki Kanun” ile 1957 yılında Türkiye’deki vilayet sayısı 67’ye ulaşmıştır (KD, C. 39: 982-985). 67 ilden meydana gelen idari taksimat 1980’li yılların sonuna dek sürmüştür. Bu dönemde batı ile iletişimin artması ve teknolojik yeniliklerle ülke büyük bir değişim içine girmiştir. Ayrıca köyden kentlere göçün artması ve ulaşım araçlarının çoğalması gibi nedenler idari değişimde yeni düzenlemeleri gerekli kılmıştır. Bu nedenlere ilaveten o dönemde bulunan hükümetin liberal

³ Adıyaman (Hısnımansur) Kazası’nın Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerindeki idari taksimatı ile il oluşu ile ilgili ayrıntılar için bakınız, Hasan Çağrı Şaşmaz-M. Şaşmaz, “Osmanlı İmparatorluğu ile Cumhuriyet Döneminde Adıyaman’ın İdari Taksimatı”, *Adıyaman Tarihi ve Kültürü Üzerine*, Edt Hamdi Doğan, Kömen Yayınları, Konya, 2012, s. 9-97.

⁴ 1954 ile 1957 yılları arasında Kırşehir İli’nin ilçeye indirilmesi ve yeni kurulan Nevşehir İli’ne bağlanması hakkında ayrıntılar için bakınız, Musa Şaşmaz, *Kırşehir İli*, Ankara, 2021, s. 53-62.

düşünceye sahip olması ve popülist yaklaşımlara değer vermesi ve de siyaseten iktidarda kalmak için oy hesabı yapması yeni illerin kurulmasını kamçulamıştır. Nitekim 1989 yılı geldiğinde hükümet TBMM’de harekete geçerek Aksaray, Bayburt, Karaman ve Kırıkkale İlçeleri’ni il yapmak için kanun teklifi vermiş ve teklifin kabulü ile 3578 sayılı kanunla yukarıda isimleri belirtilen ilçeler il haline dönüştürülmüştür (KD, C. 72: 892-917).

1990 yılında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ndeki devam eden terör olayları halkın merkezi birimlere göç etmesine neden olmuş, dolayısıyla bazı ilçelerin hem nüfus hem de güvenlik açısından il olmayı zorunlu kılmıştır. Halkın daha iyi korunması ve terör hareketlerinin önüne geçilmesine yönelik olarak 1990 yılında Batman ve Şırnak İlçeleri 3647 sayılı “*İki İl ile Beş İlçe Kurulması ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*” ile il haline çevrilmişlerdir (KD, C. 73: 410-440). Batman ve Şırnak İlleri ile ülkedeki toplam il sayısı 73’e ulaşmıştır. Bu illeri 1991 yılında 3760 sayılı “*Bartın İli’nin Kurulması Hakkındaki Kanun*” ile vilayetlerin sayısı 74’e çıkmıştır (KD, C. 74: 505-520). 1992 yılında Kars İli’nin büyük olması dolayısıyla halka hizmet götürülmesinin daha etkin kılınması amacıyla bu vilayetteki Iğdır ve Ardahan İlçeleri 3806 sayılı “*Onüç İlçe ve İki İl Kurulması ile 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*” ile il yapılmışlardır (KD, C. 75: 180-210). 1995 yılında “*550 Sayılı Kanun Hükmündeki Kararname*” ile Yalova, Kilis ve Karabük İlçeleri il şekline dönüştürülmüşlerdir.⁵ Böylece ülkedeki toplam il adedi 79’a çıkmıştır. Bunları, 1996 yılında 4200 sayılı “*Üç İlçe ve Bir İl Kurulması*” ile “*190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*” ile Osmaniye (KD, C. 80: 76-100) il şekline getirilmiş ve bunu 1999 yılında gerçekleşen deprem felaketi sonrasında ise “*550 Sayılı Kanun Hükmündeki Kararname*” ile Düzce’nin il

⁵ Sekiz İlçe ve Üç il Kurulması ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, *KHK Karar Sayısı 550, Resmi Gazete*, 6 Haziran 1995, sayı 22305.

yapılması izlemiştir (Şaşmaz, 2020: 33).⁶ Yapılan bu değişikliklerle 1999 yılında toplam il sayısı 81'e çıkmıştır. 1999 yılından sonra ise herhangi bir il kurma teşebbüsü olmamış, ancak Anadolu'nun her bir yanından il ve ilçe olma ile ilgili talep dosyaları İçişleri Bakanlığına gönderilmeye devam etmiştir.

İller gibi, ilçelerin kurulması ya da ortadan kaldırılması da kanuna yapılması ile gerçekleştirilmekte idi. İller için yapılan kronolojik takibin aynısı ilçeler için de yapılabilir. Bunun başlangıç noktası da Cumhuriyet Dönemi'nin idari taksimatının en belirgin zamanı olan 1927-28 yılındaki idari durumdur. Bu idari durum da Dahiliye Nezareti tarafından yayınlanan *Son Teşkilat-ı Mülkiyede Köylerimizin Adları* (1928) adlı eser ile ortaya konmuştur. İşte *Köylerimiz* adlı bu eserde verilen il ve ilçelere bağlı nahiye ve köylerin dağılımı başlangıç evresi için Türkiye'nin en düzenli ve sistematik idari taksimatıdır. Köylerimiz adlı eserdeki idari taksimat temel alınmak suretiyle 1928 yılından sonra yapılan değişiklikler bu temel üzerine inşa edilmiştir. 1928 yılından sonra duyulan ihtiyaç nispetinde yeni ilçeler teşkil edilmiştir. İlçeler teşkil edilirken her bir isteği tek başına ele alınmamış benzer isteklerin toplanarak adeta paket halinde topluca yapılma usulü tercih edilmiştir. Böylece ilçe olmalar aşağıda görüldüğü üzere toplu halde tek bir kanunla ilçe haline getirilmişlerdir. Bunlar için genel bir gerekçe ortaya konduktan sonra madde gerekçesi beyan edilmiştir. Genel gerekçe ilçe olmanın gerekliliği ve faydaları hakkında bilgi vermekte; madde gerekçesinde ise ilçe yapılan her bir birimin neden ilçe olması gerektiği ve bunun nedenleri tek tek sıralanmaktaydı. Bu da genelde ulaşımın kolaylaşması, ekonomik gelişme ve kalkınmaya yol açması, devlet hizmetinin halkın ayağına götürülmesini sağlaması, halkın adalet ve diğer devlet hizmetlerinden kolayca ve en az sıklığı ve masraf harcıyarak faydalanması, emniyet ve asayişin artırılması gibi nedenler öne sürülmekteydi. 1928 yılından hemen sonraki yıllarda masrafı az olması sebebiyle ilçe kurmaktan çok nahiye kurulumu daha yaygın ve revaçta olmuştur. Bu yıllardan sonra yaygın olan uygulama nahiye değil daha çok ilçe kurma

⁶ “Bir İl ve İki İlçe Kurulması ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, *KHK Karar Sayısı* 584, *Resmi Gazete*, 9 Aralık 1999, sayı 23901.

şeklinde dir. Nahiye kurulması 1930 ile 1950 yılları arasında çok yaygın bir gelenek halini almıştır. 1950 yılından sonra ise nahiyeler artık önemini yavaş yavaş yitirmeye yüz tutarken, ilçe kurulumu daha çok rağbet gören veya tutulan bir yol olmuştur. 1930 ile 1950 yılları arasında daha az masraf gerektirmesi yüzünden nahiye olma daha çok tercih edilmiştir. Fakat sayıları az da olsa bu yıllar arasında ilçeler, hatta iller bile kurulmuştur. Devlet özellikle asayiş söz konusu olduğunda masraf ve giderinin fazlalığına çok da önem vermemiş; il veya ilçe her ne kurulması gerekiyorsa kurmuştur. Ülkenin ekonomik ve ulaşım durumundaki gelişmişliğe paralel veya orantılı olarak nahiyeler ilçe yapılmışlardır. Nitekim 1950’li yılların sonunda 78, 1987 yılında 103 ve 1990 yılında 130 ilçe kurulmaları, nahiyelerin ilçe olmasına ve geriye kalan nahiyelerin de değer ve öneminin kalmamasına yol açmıştır (Şaşmaz, 2020: 35).

Şimdi de idari yapılanmalarla ilgili ilçe kuruluşları TBMM tarafından yapılan hukuki düzenlemeler konusunda bilgi vere lim:

29 Ekim 1923 tarihinde Türkiye’de Cumhuriyet ilan edildiği zaman toplam 326 kaza vardı. Cumhuriyetin kuruluşu sonrasında yapılan ilk ilçe düzenlemesi, 30 Mayıs 1926 günü çıkarılan 877 sayılı “*Teşkilat-ı Mülkiye Kanunu*”dur (KD, C. 4: 932-935). Bu kanunla Üsküdar, Beyoğlu, Çatalca, Gelibolu, Ardahan, Muş, Dersim, Genç, Siverek, Ergani ve Kozan isimli 11 il ilçeye çevrilmiştir. Aynı kanun ile 18 ilçe yeniden kurulmuş ve 27 ilçe de kaldırılmıştır. Bu değişikliklerden sonra toplam ilçe sayısı 328 olmuştur.

Bu doğrultuda ilçeye düşürülenler iller Ardahan-Kars, Beyoğlu-İstanbul, Çatalca-İstanbul, Ergani-Diyarbakır, Gelibolu-Çanakkale, Genç-Bingöl, Hozat-Tunceli, Kozan-Adana, Muş-Bingöl, Siverek-Urfa ve Üsküdar-İstanbul şeklindedir. Abdurrahmangazi-Üsküdar, Ayvalık-Çanakkale, Adilcevaz-Van, Beykoz-Üsküdar, Borçka-Artvin, Büyükçekmece-İstanbul, Erdek-Karesi, Enez-Gelibolu, Gazipaşa-Silifke, Halfeti-Gaziantep, Harput-Elazığ, Havza-Edirne, Hassa-Cebel-i Bereket ve Hoşap-Van, İlisu-Amasya, İpsala-Gelibolu, İznik-Kocaeli, Kadışehri-Bozüyük, Ladik-Amasya, Lalapaşa-Edirne, Narman-Erzurum, Pınarhisar-Kırklareli, Silivri-Çatalca, Şarköy-Tekirdağ, Yalova-

Kocaeli, Yumurtalık-Adana ve Zir-Ankara kazaları nahiye haline kalp olunmuşlardır.

İlga olunan nahiyeler ise Zekeriyya (Beyoğlu Merkez), Yakacık ve Dudullu(Üsküdar Merkez), Paşayiğit (Gelibolu Keşan), Gürilyas (Tekirdağ Merkez), Ereğli ve Germeyan (Tekirdağ Çorlu), Efenek (Mersin Merkez), Bolacalı (İçel Merkez), Polat (Malatya Akçadağ), Koçali (Malatya Hınımansur), Uğunot ve Mizak (Genç Merkez), Ferfi (Genç Kulp), Süleymaniye (Menteşe Marmaris), Karıklı (Menteşe Milas), Hamare (Sivas Divriği), Göl (Amasya Vezirköprü), Paşalimanı, Pereme ve Susıgırlık (Karesi Erdek), Veladikars (Kars Merkez), Fakıpazarı (Kastamonu Devrek), Küre (Kastamonu İnebolu), Göl ve Akbaba (Kastamonu Merkez), Bucak (Burdur Merkez), Şarlı (Trabzon Vakfikebir), Sarıçalı (Çanakkale Ezine), Çardak (Çanakkale Lapseki), Deveci (Tekirdağ Malkara), Sazlıdere (Edirne Havsa), Ede ve Karacadağ (Edirne Kavaklı), Sergen (Edirne Vize), Karıştıran (Edirne Babaeski), Dereköy (Edirne Merkez), Selçuk (İzmir Kuşadası), Kuyucak ve Anca (Aydın Nazilli), İnevi (Konya Merkez), Hadim (Konya Karaman), Hatırlı (Konya Akşehir), Çumra (Konya Merkez), Madrak (Erzurum Hınıs), Çerme (Erzurum Kığı), Erdüz (Erzurum Narman), Hudiçur (Erzurum Yusufeli), Sorkun (Bozok Merkez), Gölpınarı (Ertuğrul Merkez), Edremit ve Erçek (Van Merkez), Kanıs (Van Başkale), Çubuklu (Van Saray), Ovacık (Çankırı Çerkeş), Emir ve Derican (Elaziz Keban), İranik Elaziz Kemaliye, İtkan (Elaziz Merkez) ve Torbalı (İzmir Merkez) şeklindedir.

Yukarıda nahiyeliklerine son verilen bazı yerler yeniden ilçe haline getirildikleri görülmektedir. Bunlar Baskil-Elazığ, Bucak-Burdur, Bozüyük-Ertuğrul, Cihanbeyli-Konya, Çumra-Konya, Gercüş-Mardin, Gölpazarı-Ertuğrul, Hadım-Konya, Hilvan-Urfa, Küre-Kastamonu, Nizip-Gaziantep, Osmaneli-Ertuğrul, Polatlı-Ankara, Serik-Antalya, Sorgun-Bozok, Susurluk-Karesi, Torbalı-İzmir ve Yaylak (Bozova)-Urfa şeklindedir.

1928 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından çıkarılan 1282 sayılı ve 24 Mayıs 1928 tarihli “*On Kaza Teşkiline Dair Kanun*” ile 10 kaza kurulmuştur. Kurulan kazalar Artvin İli’nde Borçka, Edirne İli’nde İpsala, İzmir İli’nde Dikili, İstanbul İli’nde Kartal, Silivri ve Beykoz, Balıkesir İli’nde Erdek,

Çanakkale İli'nde Ayvacık, Samsun İli'nde Ladik ve Muğla İli'nde Dadye'dir (KD, C. 6: 235).

Bu 10 kazayı, 1509 sayılı ve 8 Haziran 1929 tarihinde “*Muş Vilayeti Teşkiline Dair Kanun*” takip etmiştir (KD, C. 7: 940). Bu kanunla Bitlis Vilayeti ilga olunarak Bitlis, Varto, Bulanık, Malazkirt, Mutki Kazaları ile Elaziz ve Siirt Vilayetleri'nden irtibatları kesilen Çapakçur, Genç ve Sason Kazaları'ndan mürekkep Muş Vilayeti kurulmuştur. Bu değişimi 2 Aralık 1929 tarih ve 1533 sayılı “*Yalova'nın Kaza Haline Konulmasına Dair Kanun*” izlemiştir. Bu kanun ile Kocaeli Vilayeti'ne bağlı Yalova, kaza yapılarak İstanbul Vilayeti'ne bağlanmıştır (KD, C. 8: 7). Yalova ile ülke genelindeki toplam ilçe sayısı 340'a çıkmıştır (Şaşmaz, 2021: 35).⁷

15 Mayıs 1930 tarihinde çıkarılan 1612 sayılı “*Yeniden Kaza Teşkiline ve 1452 Sayılı Kanuna Merbut 2 Numaralı Cetvelin Tadiline Dair Kanun*” ile İstanbul'da Beşiktaş, Eminönü, Fatih, Kadıköy ve Sarıyer, Bursa'da da İznik isimli toplam 6 ilçe tesis olunmuştur (KD, C. 8: 263-264).

28 Haziran 1932 tarih ve 2042 sayılı “*Hakkari Vilayeti'ne Tabi Şemdinan Kazası'nın Lağvı ile Muş Vilayeti'ne Tabi Olmak Üzere Solhan namıyla Bir Kaza Teşkiline Dair Kanun*” ile Muş Vilayeti'ne bağlı olmak üzere Solhan adıyla bir kaza kurulmuştur (KD, C. 11: 80). Ancak kaza sayısı 346 olarak değişmemiştir.

20 Mayıs 1933 tarih ve 2202 sayılı “*Kocaeli Vilayeti İçinde Dört Nahiyenin Kaldırılması ve Karasu Adıyla Yeniden Bir Kaza Kurulması Hakkında Kanun*” ile Karasu adında bir ilçe kurulmuştur (KD, C. 12: 351-353). Bu kaza ile toplam kaza sayısı 347 olmuştur. Aynı tarihli ve 2197 sayılı “*Bazı Vilayetlerin İlgası ve Bazılarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun*” ile lağvedilen illerdeki altı ilçe yeniden kurulmuşlardır. Bunlar Artvin-Çoruh, Aksaray-Niğde, Hakkari-Van, Osmaniye-Adana, Silifke-İçel, Şebinkarahisar-Giresun'dur (KD, C. 12: 339-341). Bu ilçelerle toplam ilçe sayısı 353'e yükselmiştir. Aynı yılın Aralık ayında kabul edilen 2347 sayılı “*Sivas Vilayeti'ne Bağlı Darende Kazası'nın Bu Vilayetten Ayrılarak Malatya Vilayeti'ne Bağ-*

⁷ Yalova'nın Kocaeli ve İstanbul Vilayetleri'ndeki idari durumu için bakınız, Musa Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimatı*, 15 Cilt, TTK, (Ankara, 2014).

lanması Hakkında Kanun” ile Darende Kazası Malatya Vilayeti’ne kaza olarak aktarılmıştır (KD, C. 13:21).

7 Haziran 1934 tarih ve 2500 sayılı “Bayazıt Vilayeti’ne Bağlı İğdir ve Tuzluca Kazaları’nın Kars Vilayeti’ne ve Muş Vilayeti’ne Bağlı Malazgirt Kazası’nın da Bayazıt Vilayeti’ne Bağlanmaları Hakkında Kanun” düzenlenmiştir. Bu kanunla kazalar yukarıdaki şekilde yer değiştirmişlerdir (KD, C. 13: 754). 23 Haziran 1934 tarih ve 2529 sayılı “*Yeniden Beş Kaza Teşkiline ve İki Vali Muavinliği İhdasına ve Maliye, Dahiliye Vekaletleri ile Tapu Kadastro Umum Müdürlüğü Kadro Cetvellerinde Tadilat Yapılmasına Dair Kanun*” ile Muş Vilayeti’nde Bingöl, Erzurum Vilayeti’nde Çat, Samsun Vilayeti’nde Kavak, Bolu Vilayeti’nde Akçakoca ve Giresun Vilayeti’nde Bulancak isimli 5 yeni ilçe kurulmuştur(KD, C. 13: 868-870). Bu kazalarla toplam kaza sayısı 358 olmuştur. 2885 sayılı ve 25 Aralık 1935 tarihli “*Yeniden 9 Kaza ve 5 Vilayet Teşkiline ve Bunlarla 32 Nahiyeye Ait Kadrolar Hakkında Kanun*” ile Borçka, Artvin, Şavşat, Hopa Kazaları ile Erzurum Vilayeti’ndeki Yusufeli Kazası’ndan müteşekkil Çoruh Vilayeti kurulmuştur. Çoruh Vilayeti’nin Rize ve Pazar Kazaları’ndan ibaret kısmında Rize Vilayeti’nin kurulmasına karar verilmiştir. Yine bu kanunla Şemdinli, Hakkari ve Gevar Kazaları ile Siirt Vilayeti’nin Beytüşşebap Kazası’ndan ibaret ve merkezi Çölemerik Kasabası olmak üzere Hakkari Vilayeti tesis olunmuştur. Aynı şekilde Muş Vilayeti’nin Bitlis, Mutki ve Van Vilayeti’nin Ahlat Kazaları ile Hizan ve Kotum Kazaları’ndan teşekkül etmek ve merkezi Bitlis Kasabası olmak üzere Bitlis Vilayeti Kurulmuştur. Muş Vilayeti’nin Çapakçur, Genç, Solhan ve Bingöl Kazaları ile Erzincan Vilayeti’nin Kiğı Kazası’ndan teşekkül ve merkezi Çapakçur Kasabası olmak üzere Bingöl Vilayeti kurulmuştur. Bu kanunla kurulan diğer bir vilayet ise Tunceli Vilayeti olup Erzincan Vilayeti’nin Pülümür Kazası ile Elaziz Vilayeti’nin Nazımiye, Hozat, Mazgirt, Ovacık, Pertek ve Çemişgezek Kazaları’ndan teşekkül etmiştir. Muş Vilayeti Sason Kazası Siirt Vilayeti’ne ve Ağrı Vilayeti’nin Malazgirt Kazası da Muş Vilayeti’ne bağlanmıştır (KD, C. 16: 117-127). Bu değişikliklerle ilçe sayısı 362’ye çıkmıştır.

9 Haziran 1936 yılı tarih ve 3012 sayılı “*Yeniden Dokuz Kaza Teşkiline ve Kadrolarda Bazı Değişiklik Yapılmasına Dair*

Kanun” ile 9 kaza daha kurulmuştur. Bunlar Ankara’da Çankaya, Antalya’da Gündoğmuş, Balıkesir’de Manyas, Burdur’da Yeşilova, İstanbul’da Eyüp, Kastamonu’da Kargı, Kocaeli’de Gölcük, Çanakkale’de Yenice ve Ordu’da Gölköy’dür (KD, C. 16: 879-881). Toplam kaza sayısı 371’e yükselmiştir. Bu kazaları 9 Haziran 1937 yılında kabul edilen 3223 sayılı “*Beş Kaza Teşkilî Hakkında Kanun*” ile Mardin Vilayeti’nde İdil ve Mazıdağı, Erzurum Vilayeti’nde Karayazı, Diyarbakır Vilayeti’nde Çınar, Tunceli Vilayeti’nde Kalan’ın kaza olmaları izlemiştir (KD, C. 17: 935-936). Bu kazalarla ilçe sayısı 375’e yükselmiştir.

20 Mayıs 1938 tarih ve 3393 sayılı “*Üç Yeni Kaza Teşkilîne Dair Kanun*” ile Siirt Vilayeti’nde Kozluk ve Baykan, Isparta Vilayeti’nde de Sütçüler isimli üç yeni kaza teşkil olunmuştur (KD, C. 18: 345). Bu kazalarla ülke genelindeki toplam kaza sayısı 378’e ulaşmıştır. 7 Temmuz 1939 tarih ve 3711 sayılı “*Hatay Vilayeti Kurulmasına Dair Kanun*” ile beraber İslahiye Kazası’na bağlı Hassa Nahiyesi kazaya çevrilerek Hatay Vilayeti’ne bağlanmıştır. Seyhan Vilayeti Dört Yol Kazası buradan alınarak Hatay Vilayeti’ne bağlanmıştır. İskenderun, Kırıkhan, Reyhaniye ve Yayladağı isimli 5 yeni ilçe daha kurulmuş ve Hatay Vilayeti’ne bağlanmıştır (KD, C. 20: 957-979). Bu ilçelerle toplam ilçe sayısı 383’e yükselmiştir.

Balıkesir Vilayeti’ne bağlı nahiye olan Bigadiç, 28 Haziran 1943 tarihinde kabul edilen 4444 sayılı “*Bigadiç Kazası’nın Teşkilatına Dair Kanun*” ile aynı vilayette kaza yapılmıştır (KD, C. 25: 558-559). 6 Mart 1944 tarih ve 4529 sayılı “*Pazarcık Kazası’nın Maraş Vilayeti’ne Bağlanması Hakkında Kanun*” ile Gaziantep Vilayeti’ne bağlı Pazarcık Kazası Maraş Vilayeti’ne aktarılmıştır (KD, C. 26: 62). 2 Temmuz 1944 tarih ve 4642 sayılı “*Yeniden 16 Kaza Teşkiline ve 3656 Sayılı Kanuna Bağlı Cetvel ile 1944 Malî Yılı Muvazenei Umumiye Kanununa Bağlı (D) ve (L) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” ile Ankara’da Kırıkkale, Çankırı’da Şabanözü ve Kurşunlu, Tokat’ta Turhal ve Taşova Yozgat’ta Çekerek, Rize’de Çayeli, Kırşehir’de Kaman, Muğla’da Yatağan, Maraş’ta Afşin, Kastamonu’da Devrekani, Balıkesir’de İvrindi, Zonguldak’ta Çaycuma ve Ulus, Kocaeli’de Akyazı, Samsun’da Alaçam isimli 16

yeni kaza kurulmuştur. Toplam kaza sayısı 400 olmuştur (Şaşmaz, 2020: 38 ve KD, C. 26: 736-738).

25 Haziran 1945 tarihinde kabul edilen 4769 sayılı “Yeniden 9 İlçe Kurulmasına Dair Kanun” ile Kastamonu’da Abana, Çanakale’de Çan, Çoruh’ta Ardanuç, Yozgat’ta Yerköy, Hatay’da Altınözü, Rize’de Güneyce, Ordu’da Perşembe, Giresun’da Keşap ve Edirne’de Lalapaşa isimli kazalar teşkil olunmuştur (KD, C. 27: 758-760). Bu ilçeleri 13 Şubat 1946 tarihinde kabul edilen 4869 sayılı “Yeniden 10 İlçe Kurulması Hakkında Kanun” takip etmiş ve bu kanun ile 10 yeni ilçe kurulmuştur. Kurulan yeni ilçeler, Azdavay-Kastamonu, Doğanşehir-Malatya, Eskipazar-Çankırı, Koçarlı-Aydın, Oğuzeli-Gaziantep, Örtülü (Oltu)-Erzurum, Seben-Bolu, Şuhut-Afyon, Tekman-Erzurum ve Sarız-Kayseri şeklindedir(KD, C. 28: 590-592).

30 Aralık 1946 tarihinde kabul edilen 4993 sayılı “Tunceli İl Merkezinin Kalan Kasabası’na Nakline ve Kalan İlçesi Kadrosuyla Kütahya İli’nde Altıntaş İlçesi’nin Kurulmasına Dair Kanun” ile Kütahya Vilayeti’nde Altıntaş isimli ilçe ortadan kaldırılmış, fakat Tunceli Vilayeti’nde de Kalan isimli bir ilçe kurulmuştur (KD, C. 28:258). 11 Haziran 1947 tarih ve 5071 sayılı “Yeniden Onbeş İlçe Kurulması Hakkında Kanun” ile 15 yeni ilçe daha kurulmuştur. Bunlar Hatay’da Samandağ, Yozgat’ta Çayıralan, Sivas’ta İmranlı, Bolu’da Mengen (Türkbeşli), Denizli’de Güney, Isparta’da Keçiborlu, Kayseri’de Yeşilhisar, Niğde’de Çamardı, Antalya’da Gazipaşa, Trabzon’da Çaykara, Aydın’da Germencik, Çoruh’ta Fındıklı (Viçe), İzmir’de Kınık ve Kiraz ile Kırşehir’de Hacıbektaş’tır (KD, C. 29: 704-705). 15 yeni kaza ile toplam ilçe sayısı 434’e yükselmiştir.

16 Haziran 1952 tarihinde kabul edilen 5959 sayılı “Isparta İli Uluborlu İlçesi’nin Senirkent Bucagi’nda İlçe Kurulması Hakkında Kanun” ile Isparta İli Uluborlu İlçesi’ne bağlı bucak olan Senirkent kaza haline dönüştürülmüştür (KD, C. 34: 862-863). Bu kaza ile toplam ilçe sayısı 435 olmuştur.

27 Şubat 1953 tarih ve 6068 sayılı “Yeniden 22 Kaza Kurulması Hakkında Kanun” ile 22 yeni ilçe kurulmuştur(KD, C 35: 296-309). Yeni kurulan 22 ilçe Adilcevaz-Bitlis, Altındağ-Ankara, Ardeşen-Rize, Araklı-Trabzon, Çameli-Denizli, Çukurça-Hakkari, Çüngüş-Diyarbakır, Digor-Kars, Eflani-Zonguldak, Enez-Edirne, Gölhisar-Burdur, Gemerek-Sivas, Karabük-

Zonguldak, Keles-Bursa, Kepsut-Balıkesir, Kuyucak-Aydın, Ömerli-Mardin, Manisa-Kırklareli, Sincanlı-Afyon, Tomarza-Kayseri, Pazaryeri-Bilecik ve Yunak-Konya şeklindedir. Bu ilçelerle Türkiye genelindeki toplam ilçe sayısı 457'ye çıkmıştır.

9 Temmuz 1953 tarihinde çıkarılan 6129 sayılı “*Yeniden Bir Vilayet ve 4 Kaza Kurulması Hakkında Kanun*” ile 1 ilçe kaldırılarak il merkezi haline getirilmiş ve 4 ilçe kurulmuştur. Bu kanunla Kütahya Vilayeti'nde kaza olan Uşak vilayet haline dönüştürülmüş ve bu yeni vilayete Banaz, Ulubey, Karahallı ve Sivasslı Kazaları eklenmişlerdir. Kütahya Vilayeti'ne bağlı Uşak Kazası ise ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca Manisa Vilayeti'ndeki Eşme Kazası da bu yeni vilayete aktarılmıştır. Bu değişikliklerden sonra toplam ilçe sayısı 460 olmuştur (Şaşmaz, 2020: 39 ve KD, C. 35: 859-868).

15 Temmuz 1953 tarih ve 6166 sayılı “*Kastamonu Vilâyetine Bağlı Kargı Kazasının Çorum Vilâyetine Bağlanması Hakkında Kanun*” ile Kastamonu Vilayeti'ne bağlı Kargı Kazası Çorum Vilayeti'ne aktarılmıştır(KD, C. 35: 957). 27 Kasım 1953 tarih ve 6190 sayılı “*Çoruh Vilâyetine Bağlı Fındıklı Kazasının Rize Vilâyetine Bağlanması Hakkında Kanun*” ile Çoruh Vilayeti'ne bağlı Fındıklı Kazası Rize Vilayeti'ne bağlanmıştır (KD, C. 36: 6). Aynı tarih ve 6191 sayılı “*Yeniden İki Kaza Kurulması Hakkında Kanun*” ile Ankara Vilayeti'nde Çamlıdere ve Erzurum Vilayeti'nde Horasan kazaları kurulmuşlardır(KD, C. 36: 7). Bunlarla toplam ilçe sayısı 462'ye yükselmiştir. 21 Aralık 1953 tarih ve 6203 sayılı “*Abana Kaza Merkezinin Bozkurt-Pazaryeri Kasabası'na Nakli hakkında Kanun*” ile bir ilçe kaldırılmış ve bir ilçe kurulmuş, bu da ilçe sayısını değiştirmemiş, 462 olarak kalmıştır (KD, C. 36: 49).

4 Mart 1954 tarih ve 6321 sayılı “*Mahmudiye ve Çifteler Adıyla Yeniden İki Kaza Kurulması Hakkında Kanun*” ile Eskişehir Vilayeti'nde Mahmudiye ve Çifteler (KD, C. 36: 840); 6324 sayılı “*Yeniden (21) Kaza Kurulması Hakkında Kanun*” ile de 21 yeni kaza teşkil olunmuştur (KD, C. 36: 845). Bu kazalar Ağrı'da Taşlıçay, Amasya'da Göynücek, Bolu'da Yığılca, Çoruh'ta Arhavi, Edirne'de Havsa, Elazığ'da Ağın, Erzincan'da Çayırılı, Erzurum'da Narman, Isparta'da Gelendost, İstanbul'da Şişli, Kastamonu'da Çatalzeytin, Kayseri'de Yahyalı, Kırşehir'de Kozaklı, Malatya'da Gerger, Manisa'da Selendi, Ordu'da

Akkuş, Seyhan'da Pozantı, Sinop'ta Durağan, Trabzon'da Tonya, Urfa'da Halfeti, Yozgat'ta Şefaati kazalarıdır. Aynı tarih ve 6325 sayılı “*Yeniden (10) Kaza Kurulması Hakkında Kanun*” ile de Balıkesir'de Savaştepe, Diyarbakır'da Hazro, Erzurum'da Çat, İçel'de Erdemli, İzmir'de Karşıyaka, Malatya'da Çelikhane ve Arguvan, Muğla'da Ula, Konya'da Kulu, Tokat'ta Almus isimli 10 yer daha kaza haline getirilmişlerdir (KD, C. 36: 868-878). Bu ilçelerle toplam ilçe sayısı 495'e çıkmıştır.

14 Haziran 1954 tarih ve 6418 sayılı “*Malatya Vilâyetine Bağlı Adıyaman Kazasında (Adıyaman) Adıyla Yeniden Bir Vilâyet Kurulması Hakkında Kanun*” ile Malatya İli'ne bağlı Adıyaman İlçesi il haline getirilmiş (KD, C. 37: 14-18) ve ilçe sayısı 494'e düşmüştür. Aynı tarihte çıkarılan 6419 sayılı “*Kocaeli Vilâyetine Bağlı Adapazarı Kazasında (Sakarya) Adıyla Yeniden Bir Vilâyet Kurulması Hakkında Kanun*” ile Kocaeli İli'ne bağlı Adapazarı (Sakarya) İlçesi il yapılıncaya da toplam ilçe sayısı 493'e düşmüştür (KD, C. 37: 19-23). 30 Haziran 1954 tarih ve 6429 sayılı “*Kırşehir Vilâyetinin Kaldırılmasına ve Nevşehir Kazasında (Nevşehir) Adıyla Yeniden bir Vilâyet Kurulmasına Dair Kanun*” ile Kırşehir İli ilçeye ve Nevşehir İlçesi de vilayete dönüştürülmüştür (KD, C. 37: 50-53). 12 Haziran 1957 tarih ve 7001 sayılı “*Nevşehir Vilâyetine Bağlı Kırşehir Kazası'nda (Kırşehir) Adıyla Yeniden bir Vilâyet Kurulması Hakkında Kanun*” ile Kırşehir İlçesi il haline getirilmiştir (KD, C. 39: 982-985). Bu değişiklik ile toplam ilçe sayısı 492'ye inmiştir (Şaşmaz, 2021: 36-37).

19 Haziran 1957 tarih ve 7033 sayılı “*Yeniden (78) Kaza Kurulması ve İzmir Vilâyetine Bağlı Kuşadası Kazası'nın Aydın Vilâyetine Bağlanması Hakkında Kanun*” ile 78 yeni ilçe kurulmuştur (Şaşmaz, 2020: 1117-1118). Bu ilçelerle toplam ilçe sayısı 570'e yükselmiştir. Bu ilçelerin isimleri aşağıda olduğu gibidir:

19 Haziran 1957 tarih ve 7033 sayılı kanunla 22 İlçe Kurulması

(Yürürlüğe Giriş Tarihi: 1 Eylül 1957)

Kurulan İlçeler	Kurulan İlçeler
1. Araban-Gaziantep	12. Selim-Kars

2. Batman-Siirt	13. Selçuk-İzmir
3. Doğanhisar-Konya	14. Suluova-Amasya
4. Espiye-Giresun	15. Sapanca-Sakarya
5. Felahiye-Kayseri	16. Sarıkaya-Yozgat
6. Güdül-Ankara	17. Türkeli-Sinop
7. Kurucuşile-Zonguldak	18. Uludere-Hakkari
8. Karataş-Adana	19. Yeşilyurt-Malatya
9. Muratlı-Tekirdağ	20. Yenipazar-Aydın
10. Ortaköy-Niğde	21. Yenimahalle-Ankara
11. Sarıgöl-Manisa	22. Zeytinburnu-İstanbul

19 Haziran 1957 tarih ve 7033 sayılı kanunla 22 İlçe Kurulması
(Yürürlüğe Giriş Tarihi: 1 Nisan 1958)

Kurulan İlçeler	Kurulan İlçeler
1. Ağlasun-Burdur	12. Kumluca-Antalya
2. Bayat_Çorum	13. Kıbrısık-Bolu
3. Bornova-İzmir	14. Mağara-Adana ⁸
4. Çay-Afyon	15. Olur-Erzurum
5. Çardak-Denizli	16. Pehlivan köy-Kırklareli
6. Çerkezköy-Tekirdağ	17. Sarıcakaya-Eskişehir
7. Dereli-Giresun	18. Sultandağı-Afyon
8. Gölbaşı-Adıyaman	19. Sultanhisar-Aydın
9. Hani-Diyarbakır	20. Ulubey-Ordu
10. Hanak-Kars	21. Yapraklı-Çankırı
11. Hamur-Ağrı	22. Yavuzeli-Gaziantep

19 Haziran 1957 tarih ve 7033 sayılı kanunla 17 İlçe Kurulması
(Yürürlüğe Giriş Tarihi: 1 Nisan 1959)

Kurulan İlçeler	Kurulan İlçeler
1. Arsin-Trabzon	10. Orta-Çankırı
2. Aybastı-Ordu	11. Ortaköy-Çorum
3. Dazkırı-Afyon	12. Ovacık-Çankırı

⁸ 913 sayılı kanun ile Tufanbeyli adını almıştır.

4.	Havran-Balıkesir	13.	Sarayönü-Konya
5.	İhsaniye-Afyon	14.	Saruhanlı-Manisa
6.	Kale-Denizli	15.	Susuz-Kars
7.	Kaynarca-Kocaeli	16.	Yomra-Trabzon
8.	Kalkandere-Rize	17.	Yumurtalık-Adana
9.	Kopçaz-Kırklareli		

19 Haziran 1957 tarih ve 7033 sayılı kanunla 17 İlçe Kurulması

(Yürürlüğe Giriş Tarihi: 1 Nisan 1960)

Kurulan İlçeler	Kurulan İlçeler
1. Aralık-Kars	10. Erfelek-Sinop
2. Atabey-Isparta	11. Samsat-Adıyaman
3. Çamlıhemşin-Rize	12. Sarioğlan-Kayseri
4. Delice-Ankara	13. Silopi-Mardin
5. Domaniç-Kütahya	14. Sulakyurt-Ankara
6. Derinkuyu-Nevşehir	15. Korgan-Ordu
7. Elmadağ-Ankara	16. Kumru-Ordu
8. Eldivan-Çankırı	17. Türkeli-Maraş
9. Eynesil-Giresun	

27 Ağustos 1963 tarih ve 309 sayılı “*İstanbul İli Eyüp İlçesi’ne Bağlı Göztepe Bucağı’nda Gaziosmanpaşa Adıyla Bir İlçe Kurulması Hakkında Kanun*” ile İstanbul İli Eyüp İlçesi’ne bağlı Göztepe Bucağı’nda Gaziosmanpaşa adıyla bir ilçe kurulmuştur (KD, C. 46: 679-680). 21 Aralık 1953 tarih ve 6203 sayılı kanunla Abana İlçe Merkezi’nin nakli ile Bozkurt ilçe olmuştur. Anayasa Mahkemesi 27 Haziran 1967 tarih ve 963-145 ve 1967/20 sayılı kararı ile bu kanunu iptal ederek Bozkurt’un ilçe vasfını kaldırmıştır. Böylece ilçe sayısı 570’e düşmüştür (Şaşmaz, 2020: 41). Bu konuyla ilgili düzenleme ilerleyen yıllarda tekrar gündeme gelmiş ve yeni bir yasa hazırlanmıştır. Bu yasa 3 Temmuz 1968 tarih ve 1055 sayılı “*Abana ve Bozkurt Adları ile İki İlçe Kurulması Hakkında Kanun*” ile Kastamonu Vilayeti’nde Abana ve Bozkurt adlarıyla iki yeni kaza kurulmuştur (KD, C. 51: 692-693). Bu kaza ilçe ile toplam ilçe sayısı 572’ye yükselmiştir.

20 Ocak 1966 tarih ve 714 sayılı “*Kocaeli İli’ne Bağlı Kaynarca İlçesi’nin Sakarya İli’ne Bağlanması Hakkında Kanun*” ile Kocaeli Vilayeti’ne bağlı Kaynarca İlçesi Sakarya Vilayeti’ne nakledilmiştir(KD, C. 49: 25).

Uzunca bir süre il ve ilçe kurulmalarıyla ilgili talep ve istekler dikkate alınmamıştır. Bu konuda yeniden ilçe kurulması 14 Ocak 1982 tarih ve 2585 sayılı “*Altı İlçe Kurulması ve Ankara İli Merkez İlçesinin Kaldırılması Hakkında Kanun*” ile yapılmıştır. Bu kanuna göre Urfa İli’nde Ceylanpınar, İzmir İli’nde de Aliağa adlarıyla iki yeni ilçe kurulmuştur (KD, C. 65: 73-74). 11 Kasım 1983 tarih ve 2963 sayılı “*Altı İlçe Kurulması ve Ankara İli Merkez İlçesinin Kaldırılması Hakkında Kanun*” ile Ankara Merkez İlçesi kaldırılmış; bunun yerine Mamak, Gölbaşı, Keçiören ve Sincan, Adana İli’nde de Düziçi, Muğla İli’nde de Dalaman isimli 6 yeni birim ilçe kurulmuştur (KD, C. 66: 1096-1100). Bu 6 ilçe ile toplam ilçe sayısı 580’e yükselmiştir. 5 Haziran 1986 tarih ve 3306 sayılı “*Adana İlinde Seyhan ve Yüreğir Adıyla İki İlçe Kurulması Hakkında Kanun*” ile Adana merkezde Seyhan ve Yüreğir isimli iki ilçe teşkil olunmuştur (KD, C. 69: 561-565) (KD, C. 69: 561-565). 5 Haziran 1987 tarih ve 3391 sayılı “*Bursa İli Merkezinde, Osmangazi, Yıldırım ve Nilüfer Adıyla Üç İlçe Kurulması Hakkında Kanun*” ile Bursa merkezde Osmangazi, Nilüfer ve Yıldırım adıyla ilçeler kurulmuştur (KD, C. 70: 265-270). 20 Haziran 1987 tarih ve 3398 sayılı “*Gaziantep İli Merkezinde Şehitkâmil ve Şahinbey Adıyla İki İlçe Kurulması Hakkında Kanun*” ile Gaziantep İli Merkezinde Şehitkâmil ve Şahinbey adlarıyla (KD, C. 70: 361-365), 20 Haziran 1987 tarih ve 3399 sayılı “*Konya İli Merkezinde Karatay, Selçuklu ve Meram Adıyla Üç İlçe Kurulması Hakkında Kanun*” ise Konya İli Merkezde Karatay, Selçuklu ve Meram adlarıyla yeni ilçeler kurulmuştur(KD, C. 70: 366-373). Bu ilçelerle toplam ilçe sayısı 590’a çıkmıştır. 19 Haziran 1987 tarih ve 3392 sayılı “*103 İlçe Kurulması Hakkında Kanun*” ile de ülke genelinde toplam 103 ilçe kurulmuştur(KD, C. 70: 271-341). Bunların isimleri çok fazla yer kaplayacağından dolayı burada zikredilmeyecektir. 7 Aralık 1988 tarih ve 3508 sayılı “*Kayseri İl Merkezinde Melikgazi ve Kocasinan Adıyla İki İlçe Kurulması Hakkında Kanun*” ile Kayseri İli merkezinde Melikgazi ve Kocasinan adlarıyla iki yeni ilçe daha kurulmuştur(KD, C. 72: 388-

392). Bu yeni ilçelerle toplam ilçe sayısı 695 olmuştur. 1989 yılında kabul edilen 15 Haziran 1989 tarih ve 3578 sayılı “4 İl ve 5 İlçe Kurulması Hakkında Kanun” ile Kırıkkale, Bayburt, Aksaray ve Karaman illeri kurulmuş ve bu iller dışında Ankara İli’nde Ağaçören ve Sarıyahşi, Erzurum’da Pazaryolu, Konya’da Kazımkarabekir ve Niğde’de de Güzelyurt isimli yerler ilçe yapılmışlardır. Bu ilçelerle toplam sayı 696’ya yükselmiştir (KD, C. 72: 892-917 ve Şaşmaz, 2021: 38-39).

1990 yılında 9 Mayıs 1990 tarih ve 3644 sayılı “130 İlçe Kurulması Hakkında Kanun” ile ülke genelinde toplam 130 ilçe kurulmuştur.⁹ Bunlarla toplam ilçe sayısı 826 olmuştur. Aynı yılda çıkarılan 16 Mayıs 1990 tarih ve 3647 sayılı “İki İl ile Beş İlçe Kurulması ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile Batman ve Şırnak isimli iki yeni il teşkil olunmuş ve bu illere ilaveten aynı kanun ile Erzurum’da Köprüköy, Kayseri’de Hacılar, Mardin’de Hasankeyf, Sakarya’da Karapürçek ve Siirt’te Aydınlılar adıyla 5 yeni ilçe kurulmuştur(KD, C. 73: 410-440). Böylece ilçe sayısı 829 olmuştur.

1992 yılında Iğdır ve Ardahan’ın il olmasını sağlayan 27 Mayıs 1992 tarih ve 3806 sayılı “Onüç İlçe ve İki İl Kurulması Hakkında Kanun (Onüç İlçe ve İki İl Kurulması ile 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun)” ile 13 adet de ilçe kurulmuştur. Bunlar İstanbul İli’nde Avcılar, Bağcılar, Güngören, Bahçelievler, Maltepe, Sultanbeyli ve Tuzla, İzmir İli’nde Çiğli, Gaziemir, Balçova ve Narlıbahçe, Kars İli’nde de Damal ve Karakoyunlu’dur(KD, C.75: 180-210).

1993 yılında çıkarılan 27 Aralık 1993 tarih ve 3949 sayılı “3 İlçe Kurulması Hakkında Kanunun” ile İstanbul İli’nde Esenler, İzmir İli’nde Güzelbahçe ve Bolu İli’nde Gümüşova isimli 3 yeni ilçe kurulmuştur(KD, C. 77: 251-253).

1995 yılından sonra hükümet il ve ilçe kurma konusunda meclisten yetki kanunu çıkarmış, böylece kurulacak her il ve ilçe için ayrı ayrı kanun çıkarmak zorunda kalmamıştır. Bu tarihten sonra idari anlamda yapılacak düzenlemeler kanun hük-

⁹ 130 ilçenin isimleri ve ilçe oluş serüvenleriyle ilgili ayrıntılar için bkz., Musa Şaşmaz, *Türkiye’nin İdari Taksimatı*, 15 Cilt, Ankara, 2014.

münde kararnamele ile yapılmıştır. 1996 yılında 4200 sayılı kanunla Osmaniye İli'nin kurulması yanı sıra aynı kanunla Adana İli'nde Hasanbeyli, Sumbas ve Toprakkale isimli üç de yeni ilçe teşkil olunmuştur. Bu tarihten sonra idari anlamda sadece bazı ilçelerin isimleri değiştirilmiştir. Sincanlı adı Sinanpaşa, Afyon adı Afyonkarahisar, Kale adı Demre, Hadım adı Hadım olmuştur. Son idari değişiklikler ise 2008, 2012 ve 2013 yıllarında Büyükşehir Belediyeleri kurulmasıdır. Büyükşehir olma ile birlikte Büyükşehir olan merkez ilçelerde yeni ilçeler teşkil olunmuştur (Şaşmaz, 2021: 39).

Sonuç

Ulaşılan kaynaklar ışığında il ve ilçeler için yapılan değişiklikler bu çalışma ile ortaya konmuştur. Böylece Cumhuriyetin kurulduğu 1923 yılından 2013 yılına kadar il ve ilçe bazında yapılan değişiklikler takip edilmiştir. Cumhuriyetin başlangıcında 74 olan il sayısı 1999 yılında 81 vilayete çıkarılmıştır. Yine başlangıçta 326 olan ilçe sayısı da 850'ye çıkmıştır. Yaklaşık 100 yıllık dönemde yukarıda belirtilen yeni il ve ilçeler kurulurken bazı ilçeler de kaldırılmış veya idare merkezleri yer değiştirmiştir. Bu değişimlerin temel nedeni elbette ülke genelinde vuku bulan nüfus artışı, ekonomik büyüme ve ulaşım ağının kolaylaşması gibi sebepler sayılabilir. Bu nedenler dışında özellikle 1990'lı yıllardan sonra popülist yaklaşımın biraz fazlaşması ve oy kazanma kaygısı, il ve ilçe kurulmalarının artmasında önemli bir etken olduğu da bir gerçektir.

Kaynakça

- <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1921-anayasasi/>.
<https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1924-anayasasi/>.
Giritli, İsmet (1991), *Türkiye'nin İdari Yapısı*, İstanbul: Filiz Kitabevi
Gözübüyük, A. Şeref (1972). *Türkiye'nin İdari Yapısı*, Ankara.
Gözübüyük, A. Şeref (2020). *Yönetişel Yargı*, Ankara: Turhan Kitabevi.
KD: Kanunlar Dergisi.
Payaslıoğlu, Arif T. (1966). *Merkezi İdarenin Taşra Teşkilatı Üzerinde Bir İnceleme*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
Resmi Gazete.
Sencer, Muzaffer (1986). *Türkiye'nin Yönetiş Yapısı*, İstanbul: Alan Yayıncılık.
Son Teşkilat-ı Mülkiyede Köylerimizin Adları (1928). Dahiliye Nezareti, Ankara: Hilal Matbaası.

Şaşmaz, Hasan Çağrı - M. Şaşmaz (2012). “Osmanlı İmparatorluğu ile Cumhuriyet Döneminde Adıyaman’ın İdari Taksimatı”, *Adıyaman Tarihi ve Kültürü Üzerine*, Ed. Hamdi Doğan, s. 9-97, Konya: Kömen Yayınları.

Şaşmaz, Musa (2020). *Kayseri İli*, Ankara.

Şaşmaz, Musa (2021). *Kırşehir İli*, Ankara.

Şaşmaz, Musa (2014). *Türkiye’nin İdari Taksimatı*, 15 Cilt, TTK, Ankara.

TBMM Tutanakları.

Todai, Türkiye’nin İdari Taksimatı, (1961). Ankara.

Tosun, Mustafa (1970). *Türkiye’de Valilik Sistemi*, Ankara: TODAİ Yayını.

Yıldırım, Turan (Tarihsiz). *Türkiye’nin İdari Teşkilatı*, İstanbul: Alkım Yayınevi.